

GLAZBA U LITURGIJI DANAS¹

Poštujući otvorenost kojom Crkva u bogoslužje »pripušta sve oblike prave umjetnosti koji su obdareni potrebnim svojstvima« (SC, 112), temeljni ključ prosudbe za oblikovanje liturgijske glazbe i za unošenje glazbala u liturgiju ostaje sama liturgija... Orguljama sa sviralama, premda danas prihvaćene kao »tradicionalno glazbalo« rimske liturgije, bilo je potrebno znatnih prilagodbi zahtjevima liturgije i liturgijskoga prostora prije nego što su stekle takav status. Sličnu prilagodbu potrebno je tražiti i kod unošenja drugih glazbala. (Živo vrelo, 9-2012., str. 1).

Da bismo progovorili o glazbi u liturgiji moramo se dotaći liturgije same. Došlo je vrijeme kada bismo svi skupa trebali podvući crtu i proanalizirati u kojem je stanju liturgija danas, a s njom i liturgijska glazba. Jesmo li svojim nesmotrenim postupcima ili, nasuprot toga, pregorljivom zauzetošću učinili da je liturgija postala pobožnost, a pobožnost liturgija? Jesmo li jednakom mjerom učinili da je liturgijska, dakle obredna glazba postala religioznom, odnosno duhovnom, a duhovna glazba postala liturgijskom? Danas smo doista svjedoci da se u liturgiju uvukla glazba koja je sama sebi svrha, koja se događa sama od sebe bez ikakvog osvrta na liturgiju samu, okrenuta prema čovjeku, a ne od čovjeka k Bogu. Često puta, praksa je pokazala, da se takva glazba ne dotiče ni vlastitosti liturgijskog vremena, ni sadržaja dotičnog blagdana, nema nikakve veze s liturgijskim čitanjima i euhološkim dijelovima, gubi svaku dodirnu točku sa specifičnim liturgijskim dijelovima (Svet više nije Svet, a zajednica pjeva i ono što je izričito određeno za misnika).

Davno je učiteljstvo Crkve definiralo liturgiju, a tako liturgijsku glazbu, što to ona jest, njezinu upotrebu i odrednice što se ima smatrati liturgijskom glazbom.

Prvi sadržajni čimbenik je tekst. Sva duhovna glazba, nastala na nabožne čak i svetopisamske tekstove nije uvijek i liturgijska glazba, kao što ni pobožnost, ma koliko ona bila draga i u srcu te pobuđivala osjećaje veće vjere, nije liturgija. Jednako tako, u glazbenom smislu, kao drugom čimbeniku jasne su odrednice koje daje Učiteljstvo, kakva liturgijska glazba mora biti u svom obliku i izričaju. Što tješnje povezana s gregorijanskim koralom, kao vlastitim pjevom katoličke Crkve, i starom polifonijom to je bliža svojoj svrsi. Treći čimbenik u onome što formira uvjet za liturgijsku upotrebu je sama funkcionalnost. Liturgijska glazba uzvišeni je ures liturgije, ali i liturgija sama. Ponekad ta glazba prati obred, no na nekim je mjestima i sam obred. Ono, što dakako često puta zaboravljamo, jest da "*liturgijska glazba uvijek upućuje na svoj liturgijski prostor. Ona ga uglazbljuje, baš kao što nju prostor liturgijskog slavlja uprostoruje.*" (I. Šaško: Uprostorena liturgijska glazba i uglazbljeni liturgijski prostor, ŽV 9/20012).

Jednako tako, nameće se pitanje i o upotrebi glazbenim instrumenata. U Rimskoj liturgiji reći ćemo da je prvenstvo dano orguljama, kako onim sa sviralama tako i onim električnim. No, ako uzmemo u obzir ljudsko tijelo i glas, kao

¹ Nekoliko tematskih članaka 'Živoga vrela' za broj rujana-listopad (9/2012) obrađuje odnos glazbe, liturgijskog prostora i glazbala u liturgiji (str. 1.-19.). Potaknut razmišljanjem naših poznatih liturgijskih stručnjaka usudio sam se sročiti ovih nekoliko redaka i preporučiti spomenute uratke iz Živoga vrela.

najsavršeniji instrument, onda nam je jasno da ljudsko tijelo i glas ne može nadomjestiti ni jedno umjetno načinjeno glazbalo. I opet, u našoj gorljivost da budemo moderni, u "trendu", da se oslobodimo petrifikacije i "zaostalosti", pomeli smo crkveno pučko pjevanje s osobitim naglaskom na glagoljaško pjevanje, makli taj ljudski glas, kao Bogom dan instrument, i nadomjestili ga svakojakim instrumentarijem. Sada se ugađa tijelu, mjesto da tijelo uzvraća slavu svom Stvoritelju.

Ipak, orgulje, kao ljudska tvorevina, među svim instrumentima nalaze se na prvom mjestu. One su podrška pjevanju zajednice, bilo puka ili zbora te ponekad mogu pratiti obred same, bez pjevanja (osim u adventu, korizmi i pokojničkom bogoslužju). Ipak, dokumenti o crkvenoj glazbi dozvoljavaju da se u liturgiji koriste i drugi instrumenti: "*Druga je glazbala dopušteno uvesti u bogoslužje, uz sud i suglasnost mjerodavnih teritorijalnih vlasti, ako su prilagođena ili se mogu prilagoditi liturgijskoj uporabi te ako odgovaraju dostojanstvu hrama i stvarno pomažu izgrađivanju vjernika*" (SC, 120). Jednako tako postkoncilnska uputa *Musicam sacram* (1967.) govori o tome da se dozvoljava upotreba i drugih instrumenata koja su vlastita kulturama i tradicijama pojedinih naroda, ali naglašava da se izvan liturgijske upotrebe stave glazbala koja su vlastita svjetovnoj glazbi.

Sada dolazimo i do još jednog problema, a to je inkulturacija u liturgiji i liturgijskoj glazbi. Znamo li mi tko smo, što smo i gdje se nalazimo? Kojoj kulturi pripadamo i koje su vlastitosti našeg nacionalnog i kulturološkog izričaja? I tu je Učiteljstvo bilo jasno, kako kod uvođenja vlastitih napjeva naroda, tako i u upotrebi instrumenata. Mi, koji smo tradicionalno glagoljaška dijeceza, koji smo narod koji liturgiju slavi na svom jeziku stoljećima prije drugih naroda, danas tu istu liturgiju slavimo u trendu globalizacijskog ludila pa je tako sv. Nikola postao Djed Božićnjak (ma što god to značilo), *Zdravo Tilo* postao je "*Ja sam cvijet, ti si Kriste moje Sunce, obasjaj me...*", ljudski glas postao je šuškalica načinjena od limene kutije Nivea kreme s dva tri *fažola* u njoj, dvorana postala hram bez Svetohraništa, a relikvijar s moćima sv. Krševana postao muzejski izložak.

Rugamo li se mi to sebi samima, onom što jesmo ili onom što bismo trebali biti. Ili... se usuđujemo rugati s liturgijom ili Onim za koga je liturgija dana. Jesmo li Gospodina sveli na razinu prijatelja koji je tu kad god treba, a kad ne treba to je i onako samo prijatelj. Iz toga proizlazi i naš odnos prema liturgiji i liturgijskoj glazbi kao dijelu te iste liturgije. Sve ovo pak odraz je današnjeg stanja u kojem je evidentna odsutnost pojma i osjećaja za *sacrum* što rezultira našim samodopadnim stavom kako u odnosu prema Bogu, tako i prema hramu Božjem i svetoj liturgiji. S druge strane, bolje rečeno, paralelno s tim je i to da smo liturgiju podredili sebi, a ne Onom komu je upravljena. U krilatici *participatio actiosa* našli smo rupu u zakonu i pod nju ugurali i natrpali sve što se trenutno našlo na "tržištu". Kao što propovjednik ne smije koristiti Riječ da bi potkrijepio vlastitu riječ, nego suprotno, tako ni liturgija nije podložna nama nego smo mi podložni liturgiji. Kada shvatimo da je liturgija vrhunac i bit svega, koja je po djelovanju Duha Svetoga nadahnuće svakom nadahnuću, pa tako i glazbi, moći ćemo sagledati stanje i učiniti prvi korak ka vraćanju ispravnosti. Zaključit ću citatom prof. dr. A. Crnčevića koji kaže: "*Ako za glazbu u liturgiji liturgija nije nadahnuće, norma i okvir, neodgovorno je uopće pokušati stvarati glazbu, unatoč nečijoj glazbenoj nadarenosti i obučenosti. Zabrinjavajuća je činjenica da se najviše neliturgijskih*

pjesama i najviše neliturgijske glazbe susreće u slavljima upravo onih skupina i pokreta kojima pastoralna briga u župnim zajednicama posvećuje najviše pozornosti i vremena. Priznajući tu činjenicu, na vidjelo dolazi istina o sveukupnom odnosu pastoralna prema liturgiji Crkve. Nijedan oblik pastoralna ne bi smio zanemarivati liturgiju jer ona objedinjuje i usredišćuje svekoliki život Crkve. Poteškoće s liturgijskom glazbom razrješavaju se samo ondje gdje se gaji ispravan odnos zajednice prema liturgiji i gdje se vjernike ustrajno odgaja za puno, svjesno i djelatno udioništvo u slavlju otajstva vjere." (ŽV, 9/2012.)

Žan Morović,
regens chori Katedrale sv. Stošije u Zadru